

Region Blekinge

2024-03-19

Vårt ärendenr: 2023/02594

Ert ärendenr: Ku2023/01093

Till Kulturdepartementet

Remissvar: Yttrande över kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58)

Regionstyrelsen har vid sitt sammanträde den 12 mars 2024 § 80 behandlat remissvar gällande yttrande över kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58).

Protokollsutdrag bifogas när protokollet har justerats.

Region Blekinge

På regionstyrelsens vägnar:

Robert Lindén (SD)
Regionstyrelsens ordförande

Peter Lilja
Regiondirektör

Till
Kulturdepartementet

Yttrande över betänkandet Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58)

Synpunkter

Samverkan mellan stat, region och kommun är grunden för kulturens utveckling och för att uppnå de nationella kulturpolitiska målen, men också för att uppnå de regionala kulturpolitiska mål som är fastslagna i den regionala kulturplanen. Region Blekinge delar betänkandets uppfattning att kommunerna är en mycket viktig part och att trenivåsamverkan behöver utvecklas och stärkas inom Kultursamverkansmodellen. Vi ställer oss dock kritiska till många av de åtgärder betänkandet föreslår med syfte att uppnå ökad trenivåsamverkan, minskad administration och ett mer dynamiskt system. Vi är också kritiska till att flera delar av de nationella målen är borttagna i förslag till ny lag. Viktiga områden som barn och unga och kulturarv blir nu inte längre synliga inom modellen. Region Blekinges bedömning är att de behov som påtalas i utredningen kan lösas inom nuvarande modell och lagstiftning.

Regional kulturutveckling inom befintlig kultursamverkansmodell

Utredningen lyfter att Kultursamverkansmodellen i olika utvärderingar fått kritik på grund av svårigheter att se vilka effekter nuvarande modell har inneburit för kulturproduktion och kulturkonsumtion. Utredningen lyfter sedan att detta delvis beror på att majoriteten av resurserna har gått till samma kulturinstitutioner som innan modellen infördes.

Region Blekinge vill därför belysa att nuvarande Kultursamverkansmodell har sedan införandet 2011 inneburit flera positionsförflyttningar och en utvecklad och stärkt kulturell infrastruktur på flertalet konst- och kulturområden. Kultursamverkansmodellen har för Blekinge till exempel möjliggjort stora förändringar på områden som litteratur, kulturarv, bild och form och dansområdet. Nya regionala verksamheter har skapats och konstområdesspecifika noder har etablerats i länets kommuner som innebär en stärkt regional infrastruktur. På dansområdet så har just samverkan mellan stat, region och kommun möjliggjort etableringen av en ny scen med internationell relevans i länet, som sedan etableringen utgör en utvecklingsmotor för hela scenkonstområdet i Blekinge. Ett annat exempel är kulturarvsområdet där vi inom modellen kunnat finansiera en främjande verksamhet inom kulturarv och utvecklat en väl fungerande samverkan mellan flera olika kulturarvsaktörer såsom museum, arkiv, slöjd och bibliotek.

Inom Kultursamverkansmodellen så har Region Blekinge också fått möjligheten att vidareutveckla vår kulturgaranti – Blekingemodellen. Blekingemodellen, som är unik i Sverige, har sedan 1990-talet erbjudit alla barn och unga i grundskolan i hela Blekinge två scenkonstupplevelser per år genom samverkan och samfinansiering med samtliga kommuner i länet. Inom kultursamverkansmodellen har vi sedan kunnat vidareutveckla kulturgarantin för att inkludera fler konst- och kulturområden, såsom litteratur, konst, film och kulturarv. Till sist så har vi inom nuvarande kultursamverkansmodell kunnat integrera interregional samverkan i form av Regionsamverkan Sydsverige som innebär ett kvalitativt kultursamverkansarbete för att stärka kulturutvecklingen i hela Sydsverige.

Konst- och kulturområden i förslag till ny lag

I betänkandet ges nya förslag till begrepp vad gäller de olika konst- och kulturområdena som ingår och ska ingå i Kultursamverkansmodellen. Region Blekinge förstår ambitionen med att vidga begreppen kring konst- och kulturområden, men detta kan komma att få omfattande konsekvenser. Det är exempelvis stor skillnad på *regionala enskilda arkiv* och *arkiv*. Funderingar finns också kring varför man väljer att göra en ny uppdelning där litteratur och läsfrämjande särskiljs från bibliotek? Samtidigt ställer vi oss frågan vad konsekvensen kan tänkas bli när man enligt förslaget väljer att ta bort kulturmiljö från de beskrivna konst- och kulturområdena. Region Blekinge vill också lyfta att det finns en otydlighet gällande definitionen kring formuleringen ”att statsbidraget ska användas för verksamhet på professionell grund.” Vi motsätter oss därför förändringarna i konstområdena, med undantag för tillägget om att statsbidraget får användas för annan verksamhet på kulturområdet, vilket vi tillstyrker.

Kulturplanen och den demokratiska processens värde och betydelse

I betänkandet ges en korrekt beskrivning kring den befintliga kultursamverkansmodellens samt kulturplanens betydelse för den regionala kulturpolitiken. Den kulturpolitiska kompetensen regionalt har höjts och kulturplanen inom nuvarande modell innebär en strukturerad politisk förankringsprocess som har ett stort demokratiskt värde. Förslaget att slopa kravet på kulturplaner och ersätta dessa med kultursamverkansplaner innebär risk för otydlighet, både vad gäller ansvar och roller. Att ta bort helhetsperspektivet i kulturplanerna och i stället skapa kultursamverkansplaner är enligt Region Blekinge ett problematiskt förslag. Det innebär en kortsiktig projektifiering och ger staten sämre överblick över kulturens utveckling i hela landet. Det ger dessutom det offentliga sämre förutsättningar för långsiktigt förändringsarbete i samverkan med det professionella kulturlivet och civilsamhället.

En strategisk utveckling hade i stället kunnat vara att förlänga kulturplanerna tidsmässigt så att de blir lika långa som de regionala utvecklingsstrategierna.

Förslaget kring att ersätta kulturplaner med kultursamverkansplaner möjliggör mindre administration för staten, men Region Blekinge drar slutsatsen att förslaget gällande kultursamverkansplaner skulle innebära en ökad administration för regionen, kommunerna och dess samarbetspartners. Detta då ett enhetligt dokument i form av en kulturplan eller strategi med största sannolikhet fortsättningsvis kommer behövas på regional nivå samtidigt som regionerna då ska axla administrationen kring kulturssamverkansplaner och de dialoger som förslag till ny lag kräver. Oavsett kulturplan eller inte ser Region Blekinge dock att kultursamverkansplaner skulle innebära en ökad administrativ börda. Det är därför av stor vikt att det i beräkningen tas med att denna eventuella förändring kommer kräva ökade resurser på kulturområdet regionalt, vilket i sin tur strider mot utredningens ena syfte att lämna förslag som innebär minskad administrativ resursåtgång på alla nivåer.

Gällande bibliotek finns en ytterligare specifik farhåga kring ökad administration då bibliotek på såväl kommunal som regional nivå är ålagda att ha biblioteksplaner även fortsättningsvis. Region Blekinge är positiva till biblioteksplanernas varande men ser att förslaget kan innebära ytterligare ökad administrativ börda med kultursamverkansplaner som eventuellt tillförs en idag fungerande modell. Vad gäller §4 i Förslag till förordning om samverkansstöd och utvecklingsbidrag anges att "Vid fördelning av stöd till samverkan ska särskild vikt läggas vid att det fria kulturlivets resurser tas till vara i den verksamhet som får stöd.", vilket beroende på tolkning av detta kan bli svårnavigerat för biblioteken på ett annat sätt än för exempelvis en scenkonstinstitution.

Betänkandets påverkan på rollfördelningen mellan kommuner, regioner och stat

Region Blekinge hade sett det som positivt och önskvärt med en likvärdig och utvecklad politisk dialog mellan samtliga nivåer för att skapa en utvecklad trenivåsamverkan. I utredningens förslag ser vi dock en inbyggd ojämlikhet kring representationen, framför allt vad gäller mindre kommuner, vilket Region Blekinge ser som väldigt problematiskt. I utvecklandet av dialogen måste transparens, tydlighet, likvärdighet och genomförbarhet säkerställas.

Att sedan inom modellen också bygga in en ojämlikhet mellan kommuner vad gäller befogenheter att fördela statsbidrag innebär en överhängande risk att man samtidigt skapar en ojämlikhet vad gäller kultur i hela landet.

Att särskilt gynna större resursstarka kommuner i den nationella kulturpolitiken är inte en väg framåt för att genom Kultursamverkansmodellen bygga ett starkare kultursamhälle, utan snarare en modell för att skapa ett fåtal lysande kulturstäder, vilket inte borde vara den nationella kulturpolitikens uppdrag och ansvar. Förslaget till ny lag om samverkan innebär också en otydligare roll för regionerna, vilket i sin tur kan få negativa konsekvenser på samverkansmöjligheterna med kommunerna och på de samverkansstrukturer vi inom befintlig modell har byggt upp, där kulturplanen som underlag för diskussioner spelar en central roll.

Den statliga finansieringen av kultur

I betänkandet lämnas förslag på en schablonmässig fördelning av verksamhetsstöd med syftet att decentralisera det löpande verksamhetsstödet ytterligare. Detta vill man göra samtidigt som uppräknningen av de statliga medlen inom kultursamverkansmodellen tas bort vilket lägger hela ansvaret för kostnadsökningar på regioner och kommuner, verksamheter och till sist invånare och besökare. En schablonmässig fördelning av verksamhetsstöd skulle också innebära en kraftig begränsning av det institutionella utvecklingsdrivet som den nuvarande Kultursamverkansmodellen möjliggjort. Exempelvis har Blekinges statliga finansiering sedan modellens införande ökat med 22 %.

I betänkandet föreslås införandet av "Kulturpåsar" och Region Blekinge är i stora drag positiva till förslaget. Det är dock av största vikt att detta förslag inkluderar samtliga kommuner då det många gånger är landets mindre kommuner som har knappa resurser i form av personal och tid vilket gör att förslaget kring kulturpåsar skulle få värdefull effekt gällande minskad administrativ resursåtgång. Dock ska man ha i åtanke att folkbibliotek tveklöst är kommunernas största kulturverksamhet som under 2023 drabbats av budgetminskningar. Parallellt med detta slår rapporten "Folkbibliotekens framtida behov av statliga stöd (2023-12-01 KUR 2023/4305) fast att genom arbetet med uppdraget "Folkbibliotekens framtida behov" har Kulturrådet fått en grundad förståelse för att det behövs riktade statliga stöd till folkbiblioteken och en av Kulturrådets viktigaste rekommendationer blir att ge statliga medel för riktade permanenta utvecklingsstöd för bibliotek.

Vi anser därför att förslaget kring kulturpåsar behöver utredas ytterligare för att säkerställa både likvärdighet, utveckling och stöd.

I betänkandet lyfter man också särskilda områden där man ser fortsatta reformbehov. Dessa är till exempel Gestaltad livsmiljö, Kultur i skolan med flera. Region Blekinge vill här lyfta vikten av att säkerställa en tydlig rollfördelning och samverkan mellan berörda politikområden.

Att lyfta in stora områden av politikområdesövergripande karaktär i modellen, utan en tydlig rollfördelning och struktur för samverkan, skapar en risk att kulturområdet ensamt får bära ansvar för områden som man saknar resurser, kompetens och mandat för att klara av. Exempelvis bör kulturpolitiken bidra in i frågor kring gestaltad livsmiljö genom arbete med konstnärlig gestaltning, platser att möta, och själv skapa, kultur. Dock måste det övergripande ansvaret ligga på samhällsbyggnad. Vi saknar också en mer utförlig analys och inkludering av kulturhistoriska värden vad gäller området gestaltad livsmiljö

Krav på konstnärlig frihet i förslag till ny lag

Konstnärlig frihet är en grundförutsättning i de nationella kulturpolitiska målen: *Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund*. Frågan om konstnärlig frihet och armlängds avstånd är grundläggande för all kulturpolitik, oavsett nivå.

I betänkandet definierar man vad man avser med konstnärlig frihet. Region Blekinge ser dock att lagtexten behöver förtydligas utifrån den definition man gjort så att gränserna mellan politik och konstnärligt utövande/institutioner tydliggörs.